Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

School of Architecture, Land and Environmental Sciences Informative material

2009

þÿŸ Zumthor, Ä¿ Pritzker º±¹ ¿¹ þÿ· ¿ÅÃ¯± º±¹ Ä¿ ÀÁÌ´·»¿

Xenopoulos, Solon

http://hdl.handle.net/11728/7409

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

Ο ZUMTHOR, ΤΟ PRITZKER ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ
Ή
Η ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΔΗΛΟ.

Ο αρχιτέκτονας Peter Zumthor φημολογείται ότι είναι πολύ δύστροπος άνθρωπος. Είναι αλήθεια ότι, εάν προσέξει κανείς την ασκητική φυσιογνωμία του, μπορεί να διακρίνει μία αδιόρατα στριφνή έκφραση, ένα σφίξιμο που αγωνιά να εκφράσει κάτι ανάμεσα σε μειδίαμα και θλίψη, που εντείνεται από τα γωνιώδη ζυγωματικά τού προσώπου, τα έντονα γαλανά μάτια, το κοντό λευκό μαλλί, τα μισοξυρισμένα μάγουλα, το μυτερό σαγόνι. Αυτό το πρόσωπο εκπέμπει μια εσωτερική ενέργεια, η οποία βρίσκεται στο όριο να εκραγεί.

Το 2001 το βραβείο Pritzker στην Αρχιτεκτονική, το θεωρούμενο και ως αντίστοιχο του Nobel, είχε απονεμηθεί στους Ελβετούς αρχιτέκτονες Herzog & de Meuron. Η βράβευση είχε γίνει για τη μελέτη μετασχηματισμού τού Σταθμού Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας τού Λονδίνου, στις όχθες τού Τάμεση, σε Πινακοθήκη. Την πολύ γνωστή έκτοτε Tate Modern. Το έργο εκείνο είχε ως κύριο λόγο επιλογής την ανάγνωση σε βάθος από τους αρχιτέκτονες τής ισχυρής χωρικής υπόστασης τού παλαιού κτιρίου και την ανάδειξή της στο κυρίαρχο συστατικό τής νέας Πινακοθήκης, χωρίς σχεδιαστικές ευκολίες. Ως κεντρικό εργαλείο στην σύνθεση αναδείχτηκε ο γιγάντιος χώρος, στον οποίο ήταν εγκατεστημένες οι τουρμπίνες τού Ηλεκτροπαραγωγικού Σταθμού, ενώ οι γειτονικοί χώροι οργανώθηκαν περιφερειακά, έτσι ώστε να έχουν άμεση αναφορά στο χώρο αυτό.

Σήμερα, οι Herzog και De Meuron είναι μία από τις πλέον δραστήριες παγκοσμίως μονάδες αρχιτεκτονικής παραγωγής, με τεράστια έργα όπως για παράδειγμα το στάδιο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες τού Πεκίνου. Εντούτοις, τα έργα αυτά, μολονότι εντυπωσιακά, μοιάζει να είναι πολύ μακριά από τις πυκνές, εύστοχες και πολύ δυνατές ιδέες τής Tate. Παρασυρόμενοι ίσως από την επιτυχία, αλλά και τον ανταγωνισμό ανάμεσα στα μεγάλα ονόματα τής σύγχρονης αρχιτεκτονικής, έχουν καταφύγει σε προτάσεις εντυπωσιακές από κάθε άποψη. Βεβαίως, ως αρχιτέκτονες με ταλέντο κυρίως αλλά και με

ευαισθησία και γνώση, καταφέρνουν συνήθως να παρουσιάσουν κάτι που φαίνεται πρωτότυπο. Διαθέτουν δε και μία ιδιαίτερη ικανότητα και ευχέρεια στη διατύπωση συλλογισμών και σκέψεων, με τις οποίες υποστηρίζουν, με λόγο, τις αρχιτεκτονικές τους προτάσεις. Έτσι, η διεθνής επαγγελματική επιτυχία και αναγνώριση, καθώς και η ευκολία τού ταλέντου τους, σε συνδυασμό με το γενικό κλίμα μίας εποχής στην οποία κυριαρχούν η επιφάνεια και το προφανές, έχουν φέρει στο έργο τους την εξωτερικευμένη έπαρση, σε ευθεία αντίθεση με την εσωτερική πυκνότητα και ένταση τής Tate Modern.

Το φετινό[1], όμως, βραβείο Pritzker για την Αρχιτεκτονική δόθηκε στον επίσης Ελβετό δύστροπο αρχιτέκτονα Peter Zumthor. Ανεξάρτητα από το σκεπτικό τής βράβευσης, στο οποίο γίνεται αναπόφευκτα προσπάθεια αιτιολόγησής της, και εν μέρει ανεξάρτητα από τις δικές του δηλώσεις, ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τής αρχιτεκτονικής τού Peter Zumthor; Ποιο είναι αυτό το ισχυρό αλλά λανθάνον και όχι τόσο προφανές συστατικό ενός έργου που διατείνεται ότι έχει άμεση σχέση με τον εκάστοτε τόπο στον οποίο εκτίθεται; Είναι αρκετό να αναφερθεί κανείς στην ευρηματική χρήση των υλικών ή στις όντως αυστηρές γεωμετρίες ή στο συναίσθημα; Τι είναι δηλαδή αυτό που τον διαφοροποιεί από άλλους σύγχρονους αρχιτέκτονες; Απάντηση στα ίσως ρητορικά αυτά ερωτήματα μπορεί να δοθεί εάν η μελέτη τού έργου του επικεντρωθεί όχι τόσο στο τι βλέπει κανείς, αλλά σε κάτι που είναι κρυμμένο, αλλά παρόν, κάτι που υπάρχει, και υπάρχει λόγω τής φυσικής παρουσίας των ορατών συστατικών του, αλλά δεν ταυτίζεται με αυτά.

Αυτό λοιπόν που μοιάζει να υπάρχει στην αρχιτεκτονική τού Zumthor, και το οποίο παραδόξως, αλλά ανάγλυφα αντικατοπτρίζεται και στην ίδια του την προσωπικότητα, είναι ο παγωμένος χρόνος μίας στιγμής. Πρόκειται για τη λανθάνουσα διάσταση, η οποία ορίζεται από την υλική υπόσταση των στατικών ορίων των χώρων και η οποία βρίσκεται στιγμιαία ακινητοποιημένη, αλλά ταυτόχρονα έτοιμη να εκδηλωθεί, απρόβλεπτα και ενδεχομένως βίαια. Βρίσκεται, δηλαδή, σε παρόμοια κατάσταση που βρίσκονται τα αγάλματα των αρχαϊκών κούρων, στην οποία η εσωτερική ενέργεια αναδύεται από τη στατικότητα τής γλυπτικής σύνθεσης. Στη γλυπτική των κούρων κυριαρχεί η ευαίσθητη ισορροπία ανάμεσα σ΄ αυτή την εγγενή και αναπόφευκτη

στατικότητα τού υλικού, και την υποδηλούμενη, αδιόρατη σχεδόν αναπαράσταση μίας εν δυνάμει μετάθεσης τού σώματος.

Σε μία τέτοια αρχιτεκτονική, ο χώρος είναι φορτισμένος με την ενέργεια τής πάντοτε επικείμενης δράσης, η οποία όμως ουδέποτε εκδηλώνεται χωρίς τη φυσική παρουσία των χρηστών. Στο έργο τού Zumthor οι χρήστες μεταβαίνουν ταυτόχρονα σε μία κατάσταση εγρήγορσης και αμηχανίας. Δεν κινούνται παθητικά, αλλά ενεργοποιούν τις αισθήσεις ώστε να προσεγγίσουν την εκπλήρωση των επιθυμιών τους. Η Αρχιτεκτονική τού αρχιτέκτονα αυτού δεν επιβάλλει όρους αλλά υποβάλλει σε δοκιμασίες, έτσι ώστε οι χρήστες να βρίσκονται διαρκώς σε μία κατάσταση μεταιχμιακή, σε μία θέση αμφιβολίας ως προς τη σχέση τους με τους σχεδιασμένους χώρους.

Στο πασίγνωστο πλέον έργο του, τα Ιαματικά Λουτρά στο Ελβετικό χωριό Vals (1996), τα ημίγυμνα ανθρώπινα σώματα, όλων των ηλικιών, περιπλανώνται στους επιμερισμένους χώρους σαν φιγούρες μιας βουβής θεατρικής παράστασης, στην οποία ακούγεται μόνον ελαφρά ο υπόκωφος ήχος τού νερού στις διάφορες μορφές του. Οι λεπτοί ήχοι και το φως αντανακλώνται στις επιφάνειες τού νερού και τής γυμνής πέτρας. Οι φιγούρες εμφανίζονται και εξαφανίζονται ξαφνικά και διασταυρώνονται κινούμενες ανάμεσα στα κατακόρυφα τοιχώματα, τα οποία, τοποθετημένα σοφά, ορίζουν ένα απελευθερωτικό μορφοποιημένο κενό. Είτε προβάλλονται μπροστά από τα τοιχώματα αυτά, είτε έχουν για φόντο την υπέροχη θέα των βουνών καδραρισμένη σε τεράστια υαλοστάσια, στην ουσία χρησιμοποιούν το χώρο αβίαστα και ταυτόχρονα τον διαμορφώνουν.

Η στριφνή εσωτερικότητα αυτής τής αρχιτεκτονικής, ίσως προστατέψει τον αρχιτέκτονα από τις παγίδες τής ευκολίας, τού εντυπωσιασμού και τού πρόδηλου.

---

[1] *2009*